

547; el *Grundriss* de Brugmann I, 930.4; Jeanneret, *La Langue des Tables d'Exécration latines*, Neufchâtel, 1918, 42.

Justament és en els parlars i llengües on veiem aquesta duplicació que es nota el trasllat semàntic del mot. Ja en oc. ant. *brut* apareix amb el sentit de 'grosset, lleig', des d'Arnaut Daniel: «sufrir m'er per vós manhs orguelhs / quar etz dexx de totz mos fadencs, / d'on ai manhs *bruts* pars» (Appel, *Chr.*, 25. 32). Modernament trobem oc. *brut* 'sutze' a Niça (RForsch. IX, 352), d'ací el derivat nicenc *brutà* «sènso *brutà* culiè ni *fourchetto*», J. Rancher en el *TdF*, feliubre de Niça; mentre que en provençals de Marsella i d'Ais veiem el derivat *brutl*, cf. gironí *embrutir*.

D'altra banda s'ha arribat també fins a 'sutze', en milan. *brüt*, genov. *brutto* i fins en els Abruzzi. L'evolució extrema, però, en italià no ha estat generalment assolida, i la major part dels dialectes s'han quedat pel camí, en el sentit de 'lleig', que és el més comú en la llengua literària en tota la seva història. I tanmateix, fins en italià literari, es va arribar sovint fins al sentit català. Ja un parell de cops en la *Commedia*, en la qual, però, el sentit de l'italià general és també corrent: (si Lucifer) «fu sì bel com'egli è ora *brutto*...» (*Inf.*, xxxiv), p. ex. a un que s'ha submergit en el fang de la Llacuna Stigia: «tu chi sè, che sì se' fatto *brutto*», *Inf.*, cant VIII; i així apareix encara en alguns passatges de Boccaccio, de l'Ariosto («che, come porco, di loto e di guazzo / tutto era *brutto*: e volto, e petto, e schiène» (*O. Fur.* XIX, 42); vegeu-ne més en Tommaseo, s. v. § 13. Sobretot tingué gran extensió el verb *bruttare* per 'emporcarse', «imbrattarsi»: «la Chiesa di Roma / cade nel fango e sè *brutta* e la soma» (els que porta damunt, la seva càrrega), *Purg.* XVI; «*bruttarsi* le mani dal sangue d'un suo fante», *Decam.* II, vi, v. 2.mo, 135.

Fins en la història de la llengua castellana, on aquesta evolució ha restat estrangera, sembla haver-hi hagut algun pas isolat en aquesta direcció, car el granadí PALC. (1505) tradueix *bruto suzio* per l'arab *maqđór*, i *brutedad* per l'abstracte corresponent *quedóra* (Dozy, *Suppl.* II, 317a, ho posa a l'arrel *qđr* (forma V) que el nostre *RMA.* tradueix per «deturpare» i PALC. per «ensuziarse», i l'abstracte *qodóra* «brutedad, suzidad, bellaquería».

DERIV.: *Brutada*. *Brutal* 'propri dels irracionals' [fi del S. XIV, Eiximenis], pres del ll. *brutalis* id. per via culta; sovint substantivat a l'Edat Mitjana (en el sentit del cast. *un bruto*): «no és en la terra / *brutal* tan fer / hom si ·u sab fer / no-l domesticque», *Spill*, v. 6761. *Brutalitat* [S. XV] i el rar *brutalitat*. *Brutanxo*, -a (BDLC XIII, 110) o *brutango*, intensius, mall.

Brutedat [mj. S. XV], avui val. pel 'brosses, brutícies': «a la reixa del cano, en les séquies, s'embarrega *brutedat*» (Guadassuar, 1962); *brutesa* [S. XIV, ja en el sentit de 'sutzura': «tot animal és més net que ells, y encara lo porch no 's tant sutze, qui ab quant fa no pot aconseguir a la *brutesa* lur», *Corbatxo*, BDLC XVII, 36]; *brutara* [mj. S. XV, 1438]: «la tota neta --- / del Creador, / de «ve!», *brutura*, / res de sutzura, /

en cos, sperit, / haver sentit, / sols un instant, / no 's versemblants», *Spill*, 10911 (i *brotura* en *AlcM*); *brutícia*, mj. S. XV (Dieç); «no sie ninguna --- que gose lansar aigua ni altres *brutícies* en ningun carrer», doc. de Capellades, c. 1600 (BABL III, 44). *Brutejar* (*AlcM*). *Brutenc*. *Bruter*, *bruteria*, *bruteriada*. *Brutesc*. *Brutinyó*. *Brutor* (*AlcM*); *brutoradà*. +*Brutós*: «per una escala estreta i *brutosa* muntà a una habitació intermediària entre el porxo i l'hort», Puig Ferr., *Cercle Màgic*, 281. *Embrutar* [1402, eiv. (PzCabrero)]. *Embrutir* 'fer tornar brutal', cat. centr., mall., etc.; 'embrutar' ross-gironí; ² *embrutidor*. *Embrutadis*, *embrutador*, *embrutament*; *embrutiment*.

CPT.: *Embrutatapers*.

¹ Fins als darrers extrems: Cardós i Vall Ferrera: «t'has de rentar la cara, que la tés *bruta*», Farrera, 1933; «*brut*: sucio», Eivissa, PzCabrero. — ² +*Embrutívol*, en la Gramàtica de Fabra de 1956, § 148, com a derivat d'*embrutar*, paral·lel a *enyorívol*, *avancívol*, *escoltívol*, *mengívol*. Sembla que sigui derivat rossellonès del ross. *embrutir* 'embrutar' amb un sentit com 'fàcil d'embrutar' o 'adequat per ser embrutat'.

BUA, també BUBA, 'pústula', 'tumor', en general és derivat regressiu de BUBÓ 'tumor', aplicat especialment a inflamacions purulentes de caràcter pestilencial o veneri: aquest prové del gr. *βουβών* 'tumor inguinal', 'glàndula inflamada', però s'hi ha sumat i confós un mot *buba* 'mal, tumoret dolorós', de formació expressiva i del llenguatge infantil. □ 1.^a doc.: *bua* apareix ja a fi S. XIV i en el XV, de *buba* ja hi ha algun cas a la fi dels Ss. XIII i XIV, *buba negra* amb *buanya* i algun altre derivat ja en el XIII, *bubó* en el XV. Un notari de Perpinyà ens va deixar l'any 1397 un «conjur a *falša* alias *buba negra*» (Alart, RLR XI, 10; Milà i F., O. C. VI, 184). Tant *buba* com algun derivat de *bua* i de *buba* apareixen ja en els nostres dos grans descendentistes Ramon Llull i Arnau de Vilanova; en aquell tenim ja *buanya* i *bubelós*: «hom los fa menjar per força; e per açò són los chichs ronyosos e ab *buanyes*, e han vèrtoles y vexigues, e accareren-los umors de pujar amunt, e --- los causen moltes altres malalties» (*Blanquerna* I, II, NCL. I, 31.4); «conservar cabeys en cap *bubelós* és acostumar humor a pujar a ensús; e per assò destruu-se lo cervell, e ha hom àvol alèn --- e per assò los infants qui són tosos són pus sans». ¹ En el mateix Llull apareix ja *buba* (que el DAG. i *AlcM* citen del *Llibre d'Oració*), i altres fonts antigues i també Arnau de Vilanova usen aquest mot (junt amb *buba negra*, que ja hem vist en rossellonès antic): «podrexen la sanch e engendren e multipliquen *bubes*, carbuncles e encate *bubes-negres*» (NCL. II, 144).

² De *buba*, que apareix també en el *Torcimany* d'Aversó² (c. 1390) ens en citen encara (*AlcM*) un exemple en l'herbari de Mâcer (c. 1400) i dos de *bua* de mj. S. XV, que és la forma admesa per OPou (*ThPu.*, pp. 233 i 238): «*bues*: pustula» (entre les *suziedats del cos*, entremig de *tinya* i *cera de les ore-*